

L. VARGA PÉTER

Metallica és filozófia?

Hogy honnan lehet ismerős William Irwin filozófiaprofesszor neve a magyar olvasóközönség számára? Egyrészt a 2004-ben magyarul is megjelent *Mátrix filozófia* című könyv, másrészt a 2008-ban hazánkban is kiadott *Metallica és filozófia. Agysebészeti gyorstalpaló* című tanulmánygyűjtemény kapcsán. Mielőtt az utóbbi vállalkozást egy remek ötlet, egy jó kiindulópont csődjeként értékelnénk, vessünk egy pillantást magára a jelenségre.

A populáris kultúra szakszerű tanulmányozása ma már korántsem elhanyagolható szakterület az egyetemeken. Nem csak azért, mert a popkultúra jelenségeinek értelmezhetősége egyéb javaink fölötti merengésekre ad alkalmat, hanem azért is, mert a populáris kultúra sikerültebb alkotásai esztétikai alapú interpretációkra egyaránt okot adnak. (Emellett leghatározottabban Richard Shusterman, a pragmatista esztétika újkori teoretikusa érvel remek könyvében, a *Pragmatista esztétika. A szépség megélése és a művészet újragondolásában*.)¹ Mármost William Irwin, a King's College tanára egy olyan projekt vezetésében működik közre, melyben kollégáival a popkultúra számos, nálunk is ismert darabját értelmezik alapos filozófiai felkészültséggel. Ilyen a már említett *Mátrix filozófia*, de ebben az úgynevezett „-filozófia”-sorozatban készült tanulmánygyűjtemény a *South Park*ról (*South Park and Philosophy*), a *Gyűrűk Uráról* (*The Lord of Rings and Philosophy*) vagy akár a *Batman*ról (*Batman and Philosophy*).²

Világos, hogy egy efféle nagyszabású vállalkozás nem csupán azokat az egyetemi intézményeket tartja életben, melyek a népszerű kultúra tanulmányozásából veszik ki a részüket, de fönntartja a beszédet a kultúra szóban forgó darabkáival is, hogy világos legyen: mindazok a dolgok, amelyek életünkben körülvesznek bennünket, a televízióból áradnak vagy a könyvesboltok népszerű könyveket tartalmazó polcain sorakoznak, többek, érdekesebbek vagy figyelemfelkeltőbbek annál, mintsem hogy az osztálykülönbségek újratermel(őd)ésében véget érjen a szerepük (ha ugyan valaha is ebben lettek volna érdekeltek). Hovatovább alkalmassá válnak arra, hogy a hagyományosan elitistának gondolt bölcséleti tekintettel vizsgáljuk őket, és föltárjuk azokat a potenciálokat, melyek által élvezzük, szeretjük, fogyasztjuk a popkultúra erre érdemes alkotásait.

1 Kalligram
Könyvkiadó,
Pozsony 2003.

2 A címek megtekinthetők itt:
http://staff.kings.edu/wtirwin/pages/cv_bodyold.htm

A *Metallica és filozófia* a Metallica zenekar munkáját vonja be a vizsgálódásba. A kötet alcímét, az *Agysebészeti gyorstalpalót* (*Crash Course in Brain Surgery*) egy, a Metallica által feldolgozott Budgie-dal címéből kölcsönözték, és legalábbis azt sugallja, a szerkesztő (Irwin) és munkatársai némi öniróniával viszonyulnak a kutatásuk tárgya és a saját kutatómunkájuk fennköltisége közti látszólagos feszültséghez. Azért mondom, hogy *látszólagos* feszültséghez, mert a kutatócsoport nem hogy halálosan komolyan veszi kutatását (ezt tulajdonképpen nagyon helyesen teszi), de meg sem kísérli humorosra, vagy legalább egy csöppnyit szórakoztatóra venni a figurát. Ami azért baj, mert Nietzsche, Schopenhauer vagy Heidegger és Foucault szempontjai ugyan relevánsak lehetnek a Metallica munkásságának értelmezhetőségében, viszont a kötet képtelen orientálódni saját olvasóközönségét illetően. A Metallica-rajongót a könyvbeli kérdések és dilemmák zöme valószínűleg kevéssé érdekli ebben a csomagolásban, és nem azért, mert képtelen megérteni a nyugati filozófia itt föl-sorakoztatott és hadrendbe állított közhelyeit, hanem azért, mert a szerzők adekvátnak hiszik e nézeteket a dalszövegek tematikai *adottságával*, pontosabban *kéznél-lévőségével*. És talán éppen ez a legnagyobb probléma a könyvvel: hogy az elemzések kimerülnek James Hetfield dalszövegeinek pusztai tematikai-tartalmi kizsákmányolásában. A filozófiai diskurzusok itt valóban mintegy parazitaként élőködnek a dalszövegek *témáján*, s így az megy veszendőbe, ami legértékesebbként kínálkozhat: a szövegek *poétikai* szempontú interpretációja. A legtöbb szerző e helyett megelégszik egy-egy szó, egy-egy mondat hétköznapi jelentésével, hogy abból kiindulva számot adjon alapos felkészültségéről – a dalszövegek működéséről ezzel szemben semmit nem tudunk meg. Nem beszélve arról, hogy alapvetően zenei produktumhoz írt szövegekről van szó, vagyis, gondolhatnánk szerényen, a szövegek a zene esztétikájának összefüggésében ugyancsak tárgyalhatók lennének. Itt viszont a dalszövegek egész egyszerűen behelyettesíthetővé válnak bármilyen köznapi, tehát triviális állítással – nem szükséges ahhoz a *Fade to Black*, hogy az öngyilkosságról elmélkedjünk, és a *Welcome Home* vagy a *Frayed Ends of Sanity* sem, hogy az örületről. Mert a művészi teljesítmény – legyen az zene és dalszöveg – lényege nem az, hogy mit tanulhatunk meg belőle, hanem hogy mi az, amit *csak abból*, és nem másból tanulhatunk meg. A *Metallica és filozófia* pontosan ezt a legfontosabb tapasztalatot hibázza el, s ezzel nem fölnyitja tárgyában a diskurzust, hanem ellenkezőleg, visszairja saját magát a cím metonímiájába. Metallica és filozófia itt két különálló instancia, melyeket ideiglenesen megpróbált összehozni néhány filozófia szakot végzett bölcész, ám akciójuk a legrosszabb társítást eredményezte: reflektálatlanul húzták rá a filozófiatörténet nagy belátásait egy jobb, alaposabb, érdekesebb vizsgálódás tárgyául is szolgálható korpuszra.

Mindez azért különösen fájó, mert hiába a törekvés, hiába az igyekezet, a populáris kultúra esztétikai önértéséhez ezúttal nem jutot-

tunk közelebb. Tény, hogy egy ilyen vállalkozás, távolabb pillantva a tudományoktól, akár financiálisan is kedvező lehet, de éppen ez az eshetőség nem menti föl tévedése alól. A tévedés pedig együtt jár, akár tetszik, akár nem, valamilyen felelősséggel: a bölcsélet nem lesz ezután sem belátóbb – például – a Metallica-szöveget illetően, a zenekedvelők, rajongók, fiatalok pedig, ha eddig nem is utálták vagy nézték le a bölcséletet, e könyvet olvasva már lesz alkalmuk rá. (Lénárd László *Metal Hammerworld*-szerkesztőnek az említett metálzenei folyóiratban nemrég publikált ismertetője pontosan ennek a bizonyítéka.)

Kénytelenek vagyunk tehát várni, míg a tudományos értelmezés – a Metallica esetében is – elsősorban az *értelmezésnek* tesz szolgálatot.

Herzleid II., 2009, szilikon, vatta, égők, tülevelek

